

SISSEJUHATUS LOOMI KAASAVATESSE SEKKUMISTESSE

25.01.2023

HELE ALUSTE

Haridus

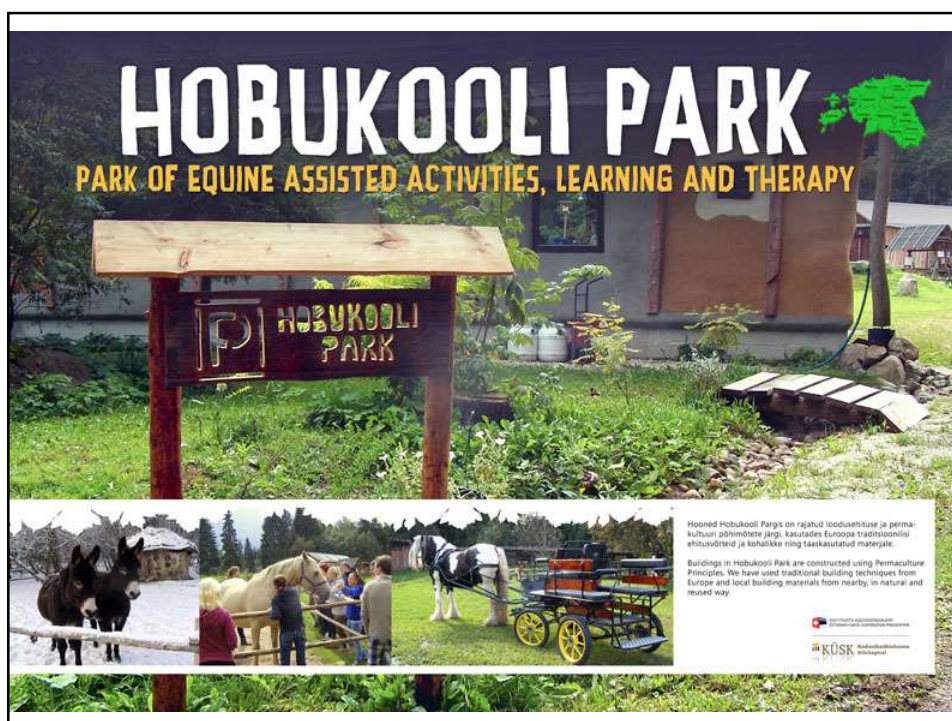
TLU – psühholoog, eripedagoog-nõustaja
 TU/JKHK – ratsutamisterapeut
 Saksamaa – hobust kaasav nõustamine
 USA – hobust kaasav coaching
 Alexanderi Tehnika Instituut – AT õpetaja

Töö

Equilibre MTÜ, Hobukooli park, Järvamaa

Loodusmeel MTÜ ja Pool&loop OÜ
 rehabilitatsioonimeeskondade
 psühholoog/ratsutamisterapeut/koolitaja

TLU külalislektor –
 Loomi kaasavad sekkumised

Põhiprintsiibid taanduvad kõige lihtsamale –
armastusele ja hoolivusele

Töö tundetasandil, mis avab ukse muudele
võimalustele – motivatsioonile muutuda
paremaks, treenida, õppida, areneda, uskuda
ja loota...

Loomad suudavad pakkuda pidevat, hinnanguvaba tingimusteta armastust ja austust indiviidile, kes ei pruugi seda kogeda suhetes teiste inimestega.

Loom suudab tekitada inimeses tunde, et teda vajatakse. See võib enesehinnangu arengu, taastumise ja säilitamise seisukohalt osutuda ülioluliseks.

Emotsionaalne aspekt

Usaldus, lähisuhe. Loomale võib kõigest rääkida. Keskendumine rõõmule – hea on käesoleval hetkel, ei pea ootama, kuni “ükskord” kõik korda saab...

Sotsiaalne aspekt

Tihedam suhtlemine: loomaga või tänu loomale ka teiste inimestega. Empaatia areng läbi teise elusolendi vajaduste märkamise, arvestamise. Ausus suhetes, piirid.

Füüsiline aspekt

Puudutus, silitus, kallistus.
Reaalne, ehe kogemus. Turvatunne. Füüsiline kontakt.

IAHAIO | International Association of
 Human-Animal Interaction
 Organizations

IAHAIO VALGE RAAMAT

2014, täiendatud 2018

**IAHAIO LOOMI KAASAVATE SEKKUMISTE DEFINITSIOONID JA
 KAASATAVATE LOOMADE HEAOLU TAGAMISE SUUNISED**

Looma kaasav sekkumine on sihipärane ja struktureeritud sekkumine, milles terapeutilisel eesmärgil teadlikult kaasatakse loomi inimese heaolu parandamiseks tervishoiu-, haridus- ja sotsiaalvaldkonnas (nt sotsiaaltöös). Sekkumistes osalejad on teadlikud aspektidest, mis on seotud kaasatud loomade ja inimestega. Loomi kaasavad sekkumised hõlmavad ametlikus sotsiaalvaldkonnas looma kaasava sekkumise tiimi ja jagunevad looma kaasavaks teraapiaks, looma kaasavaks nõustamiseks/coaching'uks, looma kaasavaks õppeks või teatud tingimustel looma kaasavaks külastuseks. Selliste sekkumiste väljatöötamine ja rakendamine peab toimuma valdkonnaüleselt.

INIMESE LOOMA INTERAKT- SIOONID

Ajalugu

Terminid

Teooriad

Pilk minevikku

Läbi aastatuhandete on saanud inimkond toidu, toormaterjali metsloomadelt, taimedelt.

Eluviisiks kütmine ja korilus.

Väikesed inimgrupid, alla 50 in. Oldi laagris või rännati ringi lähtuvalt aastaajast, toidu kättesaadavusest vm.

Grupi väiksus ja liikuvus tagas piirkondlike ressursside jätkuvuse, toitu oli piisavalt.

Suhe inimese ja looduslike ressursside vahel oli tasakaalus.

Sel moel on inimkond elanud üle 90% kogu siin planeedil elatud ajast.

Küti silmis oli loom võrdne vastane – inimesel polnud looma üle võimu, kui siis läbi maagia.

Altamira, u. 14 500 a.t.

Esimesed koduloomad

Loomade kodustamine ja sotsialiseerimine oli vastastikku kasulik suhe peavarju, toidu ning kaitse osas.

Inimese kui liigi arengus toimus revolutsiooniline muutus kui hakati taimi ja loomi sihipäraselt kasvatama. ~ üle 12 000 a.t.

Esimeseks koduloomaks koer
Iraak, Israel 14.000-12.000 a.t.
USAs 10.000 a.t.
Taanj, UK 9.000 a.t.
Hiina 7.000 a.t.

Koer Antiik-Roomas

Lambad-kitsed saabusid koeraga
 üsna samal ajal.
 Lehmad-sead 9.000 a.t.
 Seejärel hobused, eeslid, pühvlid, kodulinnud.
 Lõpuks kassid – 4.000 – 3.000 a.t.

Põllumajanduse ja karjakasvatuse algus
 tähistas küttimeise-koriluse lõppu ning olulist
 muutust inimese ja looma vahelistes suhetes.

Koduloom on juba definitsiooni poolest sõltuv:
 suhe sageli peremees-ori. Mõnede liikide arengus
 on seetõttu üsna pöördumatud tagajärjed.

**Koduloom on loomaliik, -alamliik või varieteet,
 kelle inimene on kodustanud ja sageli
 ka tõuaretusega geneetiliselt arendanud.**

Koduloomade jaotus:

- produktiivloomadeks (liha, piim, vill, nahk jms)
- tööloomadeks (veo- või valveloomad jt)
- lemmikloomadeks.

Need kategooriad osaliselt kattuvad.

Lemmikloomaks kujunemine

Koer ja kass esimestena lemmiklooma staatuses – olles “võimelised inimese suhtes üles näitama sotsiaalset kiindumuskäitumist sel moel, et selles nähti sõbralikkust, hoolivust ja seltsivust”. (Serpell, 1981).

Läbi aegade on sedalaadi käitumist läbi aretuse kujundatud, mis omakorda on tugevdanud seda sidet.

- Kasu: kaitse, toit, peibutis
- Religioossetel eesmärkidel, suhtlus jumalustega
- Psühholoogilistel kaalutlustel

Oluline vahe suhtumises, kas tegu oli:

koduloomaga	↙	↘	lemmikloomaga
inimese teener toetas keha			inimese “käskija” toetas vaimu (psüühikat)

Esmaseid viiteid lemmikuks olemisele:

Homeroose Odüsseias
on koer ainus,
kes kerjusena riietatud
Odüsseuse
peale aastaid
tema kodust eemalolekut
ära tunneb,
saba liputab
ja seepeale sureb.

79 A.D.

Pompei varemetest leitud lapse hauas oli ka koer
hõbedase kaelarihmaga, millel nimi Delta.

Mosaiikpilte koertest ja koer ise:

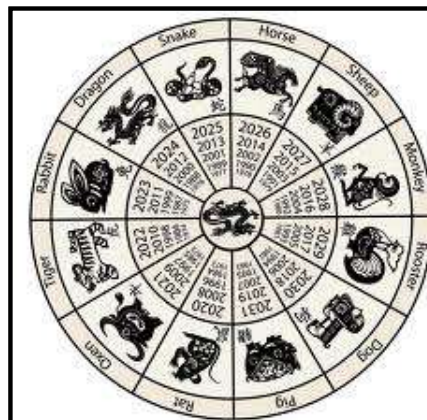

Legend, mida järgime siiani...

2500 a eest kutsus Buddha kokku 12 looma, õpetas neid tundma oma nõrkusi ja tugevusi.

Seejärel saatis ta nad juhendama inimesi nii nende isiklikus arengu kui suhetes ümbritsevaga.

Tänaseks tuntud kui sodiaagi märgid.

Tervendavat efekti mõisteti ammu

Enamikes vaimsetes traditsioonides on kesksel kohal inimhinge seos loomade ja nende hingedega. Tähtis roll ka haiguste ja tervenemise osas.

Kreeka mütoloogias legend **kentaur Chironist**.

Esimese arstina ja Asklepiose õpetajana võib teda pidada esimeseks „loomi kaasavaks terapeutiks“.

Asklepios - meditsiini jumal, arst: maod, koerad.
Ravitemplid Peloponnesosel, Kos'il – arvatakse,
et seal alustas Hippokrates oma karjääri.

Väidetavalt tegutses Kreekas 1200 aKr.

**Koertel arvati olevat jumalikud
tervendajavõimed.** Lakkumine.

Koertega diagnoositi –
loom asetati vastu haiget –
haigus kandus koerale –
loom tapeti ja lahati,
et uurida haiguse olemust.

Asklepios koos tütre Hygieiaga

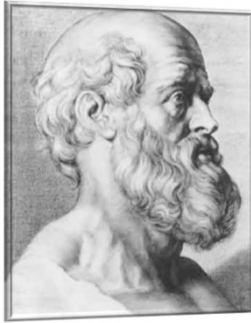
Asklepiose maod

(Zamenis longissimus)

Templites roomasid ringi 2-meetrised
ravimaod. Saua ümber eskulaabi roninastik.

Apteegi sümbol –
Asklepiose madu ja Hygieia peeker

Hippokrates 460-370 e.Kr

hippos – hobune
kratos – võim, vägi

Algne Hippokratese vanne algas nii:

"Ma vannun arst Apolloni ja Asklepios'e, Hügieia ja Panakeia ja kõikide jumalate ja jumalannade juures, neid tehes tunnistajaks, et ma täidan järgmise vandelise kohustuse, nii palju kui jätkub mul jõudu ja otsustusvõimet..."

"Hing on kõikides elusolendites sama
kuigi kõikide kehad on erinevad."

Noppeid ajaloost:

Pime pidi saama nägijaks, kui koer silmi lakkus.

Hippokratese kool soovitas koeraliha raviks.

Roomas raviti kõhuvalu koeraga – pime kutsikas suruti kolme päeva jooksul vastu kõhtu.
Haigus kandus üle loomale, kes paraku suri.

Egiptuses šaakalipeaga Anubis
jumalate kaitsja ja arst. Suri ja viimane
pilk oli suunatud koerale – saatja allilma.

Kassjumalanna Bast – õnn, kodu, naised, lapsed.

Varakristluse ajal oli jätkuvalt jälgi animistlikest uskumustest kõige elava hingestatuse kohta.

Lisaks sellele, et keldi pühakud olid tervendajad, olid nad ka tihedalt seotud loomadega.

Vajadusel oskasid ka ise loomaks kehastuda.

Paljusid pühakuid seostati koerte ja tervendamisega.

**Pühak Roch,
13. saj, Prantsusmaal**

Tervendas läbi
ristimärgi katkuhaigeid.
Ise haigestudes
läks metsa surema,
kus koer ta elule aitas.

Loomade kaitsepühak

Püha Franciscus 1182-1226

Belgias, Gheelis kasutati 9.saj loomi
puuetega inimeste ravis (Serpell, 2002)

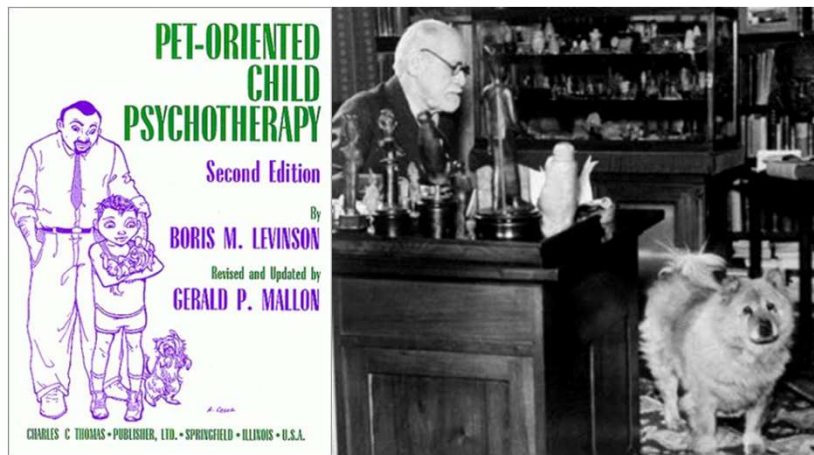
1790, Inglismaal, aitasid jänesed ja kanad
vaimuhaigetel enesekontrolli arendada

1867, Saksamaal, Bethelis olid hobused
jt loomad osa epileptikute raviplaanist

1944. a kirjutas sotsioloog J. Bossad
esimese teadusartikli loomateraapiast
"The Mental Hygiene of Owning a Dog"

60-ndatel avaldas New Yorki psühholoog
B. Levinson artikli "The Dog as the Co-therapist"

LOOMI KAASAVATE SEKKUMISTE ALGUS

Handbook of Animal-Assisted Therapy, lk 15-17

LIS HARTEL

Esindas 1952.a Taanit
Helsingi Olümpiamängudel

Võitis hõbemedali

Lastehalvatuse tagajärjel
olid ta jalad allpool põlvi
halvatud

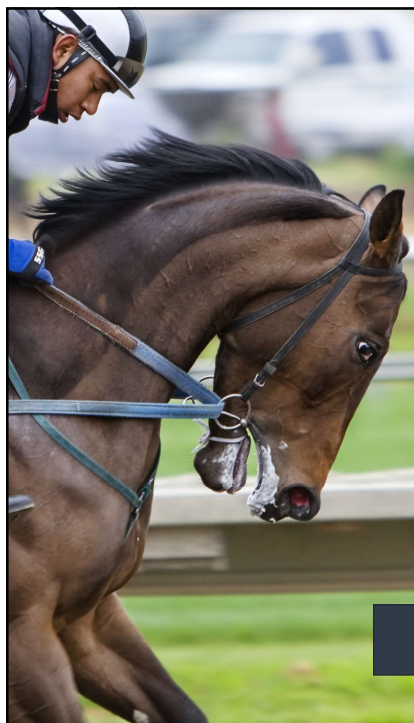

INIMESE-LOOMA INTERAKTSIOON

inimese-looma kokkupuude (sünonüüm)
inimese-looma vastastikmõju (sünonüüm)
human-animal interaction (HAI)
интеракция человека с животным,
взаимодействие человека с животным,
взаимное влияние человека и животного

Igasugune olukord, kus on vastastikmõju
inimese ja looma vahel individuaalsel või
kultuurilisel tasandil. Interaktsioon võib olla
kahe või enama indiviidi vaheline.
Interaktsioonid on mitmekesised ja
isikuomased ning võivad omada nii
mööduvat kui sügavat mõju.

ESTERM - Eesti Keele Instituudi mitmekeelne
terminibaas

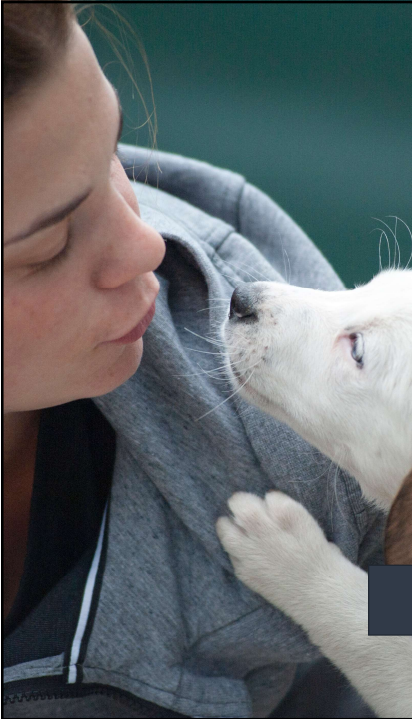
INIMESE - LOOMA SUHE

Human - animal relationship (HAR)
общение между человеком и животным

Inimese ja looma suhtluse ajaloo tulemus,
mis võimaldab üksteise käitumist
edasipildises suhtlemises ette aimata.

Märkus: Inimese - looma suhe on kahe
indiviidi vaheline ja võib olla positiivne,
negatiivne või neutraalne.

ESTERM - Eesti Keele Instituudi mitmekeelne
terminibaas

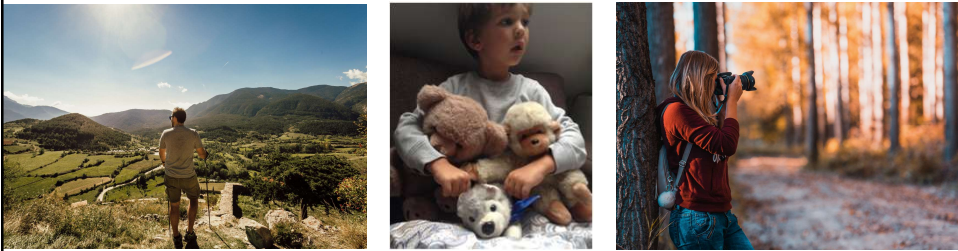
INIMESE - LOOMA SIDE

human-animal bond (HAB)
связь между человеком и животным

Inimese ja looma vaheline vastastikku kasulik ja dūnaamiline suhe, mida mõjutab käitumine ja mis on aluseks mõlema poole tervisele ja heaolule. Side hõlmab inimese, looma ja keskkonna vahelisi emotsionaalseid, psühholoogilisi ja füüsilisi interaktsioone.

Märkus: Inimese - looma side on ühe looma ja ühe inimese vaheline ning on alati positiivne.

American Veterinary Medical Association (AVMA)
ESTERM - Eesti Keele Instituudi mitmekeelne terminibaas

BIOFIILIA HÜPOTEES

biophilia hypothesis
гипотеза биофилии

„Inimesel on loomuomane vajadus olla ühenduses looduse ja loomadega“
(Wilson, 1984)

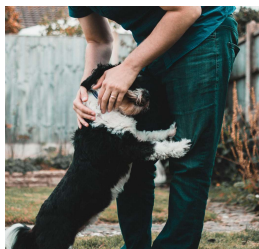
Hüpotees, mille järgi inimeste ja teiste eluvormide vahel on instinktiivne side.

ESTERM - Eesti Keele Instituudi mitmekeelne terminibaas

Biofiilia hüpoteesi kohaselt on inimesele mõtlemiseks ja tajumiseks loomi ja loodust vaja. Inimaju on sättunud pöörama valikulist tähelepanu teistele eluvormidele, seetõttu kontakt taimede-loomadega võib avaldada mõju inimese kognitsioonile, tervisele ja heaolule.

(Kellert ja Wilson, 1993; Wilson, 1984)

The relation between human and non human animal is created in the same way (via attunement, synchrony, as in mother-child relation); release of oxytocin (Julius et al., 2013)

KIINDUMUSTEooria

Attachment theory

- Inimesel on vajadus kaitsta ja olla kaitstud. (Bowlby, 1969)
- Kiindumuskäitumine: rollisuhted, ema-laps **paralleel** (Barba, 1995)
- Käitumuslik ja afektiivne sünkroon (Stern, 1977)
- Lastele kohaldatud kõne (baby talk) kohaldame ka loomadel (Hirsch-Pasek ja Treiman, 1982)
- Katastroofid (orkaan Katrina), inimesed tajuvad oma loomi kui olulisi perekonna liikmeid. (Fine, 2014)

Ema ja laps → koer ja omanik

Turvabaas

SOTSIAALNE TUGI

Social support theory

Inimene vajab keerulistes situatsioonides sotsiaalset tuge. (Bryant, 2008)

Mõningal juhul eelistame loomi, sest nad suudavad täita meie ootusi. (McNicholas ja Collis, 1995)

Loomad võivad mõjuda lihtsustajatena ka inimestevahelistes suhetes. (McNicholas and Collis, 2000; Wells, 2009)

Puhver stressile. (Allen et al, 2002)

TERAPEUTILINE ÜLEKANNE

therapeutic transfer
терапевтический перенос

Terapeutiline ülekanne oleneb terapeudi (koerajuhi) ja looma vahelisest sidemest.

TERAAPILINE VS TERAPEUTILINE MÕJU

ESTERM - Eesti Keele Instituudi mitmekeelne terminibaas

ANTROPOMORFISM

anthropomorphism
anthropomorphic thinking
 антропоморфизм

Inimese kalduvus omistada elusolenditele ja muudele nähtusele inimlikke omadusi motive, kavatsusi või emotsioone.

Mittekriitiline antropomorfism
 Antropomorfismi suund, mis võtab selgitamise aluseks **inimese vaatenurga**, hõlmates mõtlemisprotsesse ja emotsioone.

Kriitiline antropomorfism
 Antropomorfismi suund, mis võtab selgitamise aluseks **looma vaatenurga**, hõlmates nii mõtlemisprotsesse kui ka emotsioone.

ESTERM - Eesti Keele Instituudi mitmekeelne terminibaas

LAPSED JA LOOMAD

Turvatus ja sotsiaalne tugi

Lapsed, kellel on lemmikloom on tihti... suurema empaatiavõimega
 kõrgema enesehinnanguga
 suurema sõpruskonnaga
 paranenud õpioskustega
 paremini funktsioneeriva immuunsüsteemiga
 vähem allergilised
 suurema taastumisvõimega (haigustest)

Prof.dr. M.J.Enders-Slegers, Open University the Netherlands,
 President IAHAIO, 15.06.2018 FECAVA satelliitüritus Tallinnas

DEMOGRAAFILISED MUUTUSED

Inimesed elavad kauem
Väiksemad perekonnad
Elatakse teineteisest kaugel
Kõrge lahtuste arv

Järjest rohkem inimesi elab üksinda
Paljud tunnevad end isoleeritult ja üksildasena

Tähenduslikud suhted muutuvad kogukonnas
elavate inimeste jaoks järjest olulisemaks

Prof.dr. M.J.Enders-Slegers, Open University the Netherlands,
President IAHAIO, 15.06.2018 FECAVA satelliitüritus Tallinnas

EAKAD INIMESED JA LOOMAD

30% madalam insuldi ja infarkti risk
15% vähem perearsti külastusi
Kiirem taastumine
Vähem retseptiravimeid
Dementsed patsiendid on rahulikumad
Suurem aktiivsus igapäevatoimingutes

Prof.dr. M.J.Enders-Slegers, Open University the Netherlands,
President IAHAIO, 15.06.2018 FECAVA satelliitüritus Tallinnas

Südame löögisageduse varieeruvus
Südame löögisageduse varieeruvus

SEKKUMISTE MÕJU LOOMADELE

Kortisool (sülg, uriin, karv)
Südame löögisageduse varieeruvus
Lihastoonus (hobused)
Infrapuna termograafia
Funktsionaalne MRI
Soolestiku mikrobiota

Mason & Mendl. 1993. Why is there no simple way of measuring animal welfare? *Animal welfare* 2, 4: 301–319.

Pearce et al. 2017. Variation in the β -endorphin, oxytocin, and dopamine receptor genes is associated with different dimensions of human sociality. *PNAS* 114 (20): 5300-5305.

Rault et al. 2017. Oxytocin as an Indicator of Psychological and Social Well-Being in Domesticated Animals: A Critical Review. *Front. Psychol.* 8: 1521.

Von Borell et al. 2007. Heart rate variability as a measure of autonomic regulation of cardiac activity for assessing stress and welfare in farm animals —A review. *Phys. Behav.* 92: 293-316.

CARE FARMS / GREEN CARE

Põhjamaad
Holland

Litsentsid
(keskkond, loomad, ekspertiis)

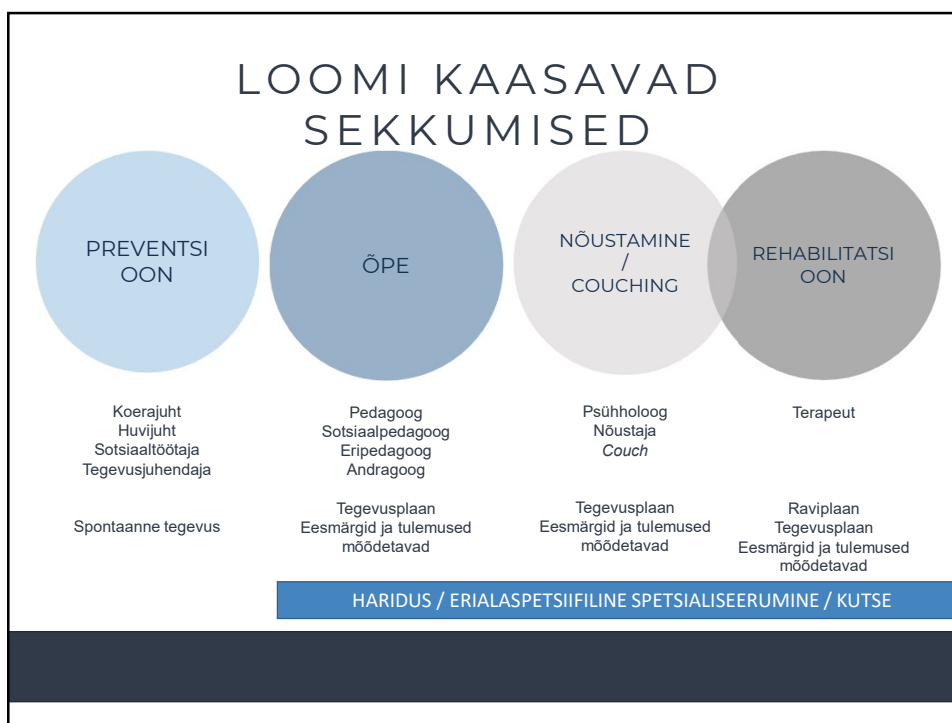

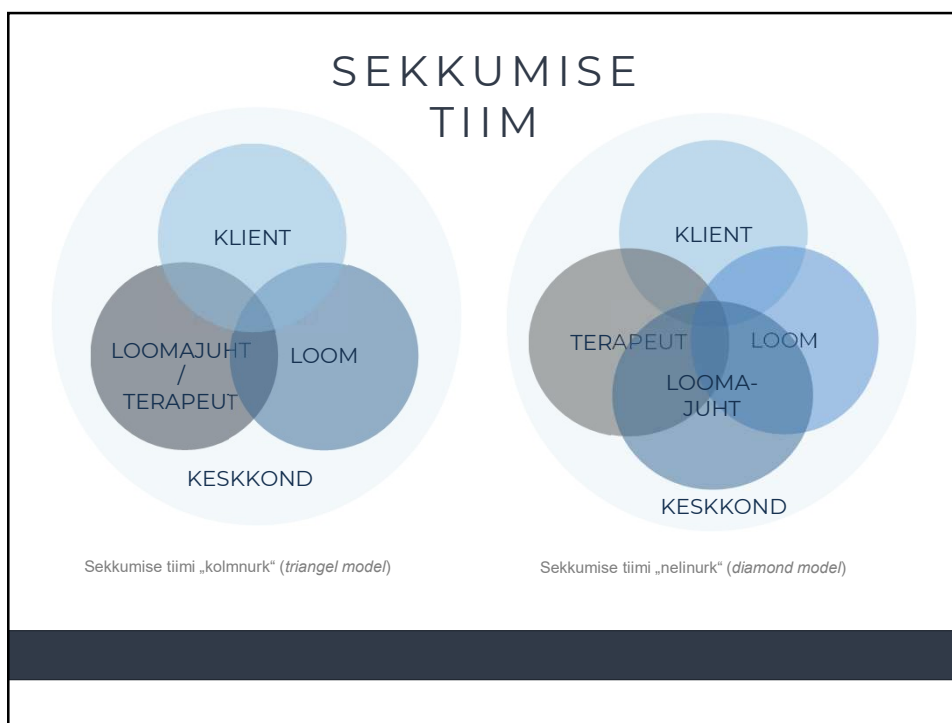
ASUTUSELOOMAD

Resident animal (RA)
facility animal
учрежденческое животное

Loom, kes elab ravi- või hoolekandeesutuses. Ta võib aga ei pruugi olla spetsiaalselt koolitatud osalemaks sekkumistes klientidega või asutuse elanikega.

LOOMI (KOERI)KAASAVAD SEKKUMISED		
Animal Assisted Interventions (AAI)		
LOOMA KAASAV KÜLASTUS Animal Assisted Activity (AAA)	LOOMA KAASAV ÕPE Animal Assisted Education (AAE)	LOOMA KAASAV TERAAPIA Animal Assisted Therapy (AAT)
Külastuskoerad Kalad akvaariumis Haigla Hooldekodu Kriisikoldded	Lugemiskoorte programm Lasteaed Kool Huviring	Füsioteraapia Tegevusteraapia Kõneteraapia Haigla Taastusraviasutus
Eesmärgipärane kliendi ja teraapialoomatiimi suhtlus, mille käigus toimuv tegevus on spontaanne.	Eesmärgipärane, planeeritud ja struktureeritud looma kaasav sekkumine, mida korraldavad või pakuvad haridustöötajad ja sellega seotud professionaalid koos loomatiimiga ning mida juhib kvalifitseeritud vastava kraadiga õpetaja või eripedagoog.	Looma kaasavat teraapiat planeerib ja juhib kehtiva litsentsiga, kvalifitseeritud ja erialal töötamise kogemusega terapeut. Looma kaasava teraapia eesmärk on inimese füüsiliste, kognitiivsete, käitumuslike või sotsiaal-emotsionaalsete võimete parandamine.
IAHAIO White Paper, ESTERM - Eesti Keele Instituudi terminibaas		

Koolitusprogrammide akrediteerimine

Teadusuuringud

**EESTI ABI- JA TERAAPIALOOMI
KAASAVATE
ORGANISATSIOONIDE LIIT**

